

Iz pedagoške teorije i prakse

UDK: 808.1:615.85
Prethodno priopćenje

Ivana Jarebić

Utjecaj kreativnog pisanja na prevenciju emocionalnih teškoća kod mladih

Sažetak

Cilj je rada dokazati hipotezu kako kreativno pisanje pomaže u prevenciji emocionalnih teškoća kod učenika srednjoškolske populacije. Nakon iznošenja teorijskih postavki o jezičnoj djelatnosti pisanja u srednjoškolskoj nastavi Hrvatskoga jezika, prikazani su rezultati istraživanja provedenog anketnim upitnikom na uzorku od 60 učenika drugog razreda trogirske Srednje škole Ivana Lucića (smjer opća gimnazija), a svrha je istraživanja utvrditi koliko učenici smatraju važnim kreativno pisanje u nastavi Hrvatskoga jezika, smatraju li napisane tekstove odrazom svojih emocionalnih stanja i može li im pisanje kao tehnika pomoći u nošenju s emocionalnim teškoćama. Rezultati istraživanja pokazali su kako su učenicima kreativnost i kreativno pisanje važni u srednjoškolskom obrazovanju, te kako im samostalno osmišljavanje tekstova pruža veću slobodu. Dokazana je hipoteza kako kreativno pisanje kao metoda može pomoći u prevenciji emocionalnih teškoća kod mladih te ju učitelji trebaju što više poticati u nastavi. Ovaj rad – osim što daje pregled jezične djelatnosti pisanja u srednjoškolskoj nastavi Hrvatskoga jezika – povezuje pedagogiju i psihologiju kao dvije znanosti od iznimne važnosti za rješavanje emocionalnih teškoća kod srednjoškolske populacije, donosi neke suvremene i kreativne spoznaje i metode kojima se poboljšava nastava Hrvatskoga jezika, ali i svih ostalih predmeta.

Ključne riječi: pisanje, mladi, kreativnost, emocionalne teškoće, biblioterapija

Uvod

Sintagma **kreativno pisanje** i stanje **emocionalnih teškoća kod mladih** povezane su. U ovom radu istražuje se isključivo terapijski potencijal kreativnog (spisateljskog) izražavanja kod mlade srednjoškolske populacije i preveniranje određenih emocionalnih stanja. U tu svrhu provedeno je istraživanje na srednjoškolskoj populaciji u Trogiru, u tamošnjoj Srednjoj školi Ivana Lucića, a odabrali smo gimnazijalce drugog razreda. Proveli smo *namjerno neprobabilističko uzorkovanje* (Neuman, 2006, str. 220) na šezdeset učenika (učenici i učenice; dalje ćemo rabiti isključivo muški rod, osim ako nije drukčije navedeno). Prije samih rezultata (instrument i rezultati), prikazana je metodologija i cilj ovog istraživanja.

Gotovo svi metodičari nastave Hrvatskoga jezika jezičnu djelatnost pisanja stavljaju – uz razgovaranje, slušanje i čitanje – na jedno od vodećih mjesta u jednom od najvažnijih osnovnoškolskih i srednjoškolskih predmeta uopće. **Stvaralačko pisanje** započinje već kod učenika drugog razreda osnovne škole, a obuhvaća (od drugog do šestog razreda) izvješćivanje, dopisivanje, pisanje kraćih obavijesti, vijesti i izvješća, potom pisanje molbi i poslovno dopisivanje, pisanje čestitaka, razglednica, pisama, pozivnica, ali i SMS poruka i elektroničke pošte (Visinko, 2010, str. 44 - 45). U kasnijim razredima osnovne škole učenik bi trebao umjeti **opisivati** stvari oko sebe i u sebi: učenik će tako – bio pod režimom nastavnog sata ili posve slobodan u svojem domu – moći, željeti ili htjeti opisivati različite predmete iz svoje okoline, ili svoja osobna zapažanja o vanjskome svijetu. Naravno, može zapisivati i svoja unutarnja

osjećanja o bićima, stvarima, pojavama. Prije srednje škole učenici se okreću nešto složenijim spisateljskim vrstama prilagođenima njihovoj dobi i znanju, u prvom redu raspravljanju (problemski članak, osvrt, prikaz, kritika, komentar, ali i dnevnik, putopis i intervju).

U srednjoj školi profesori hrvatskoga jezika primjenjuju u jezičnoj djelatnosti pisanja složenije spisateljske vrste. U prvom redu, to je esej. Osim toga, radi se na interpretaciji književnog i neknjiževnog teksta, recenziji, raspravi, te izradbi *PowerPoint* prezentacije. Pozornost se obraća kako na stilsku ujednačenost napisanog, tako i na pravopisnu i gramatičku ispravnost teksta. Valja naglasiti kako pisanje nije tako jednostavan proces kakvim se čini. Ono je posebna vještina koja proizlazi iz same naravi mišljenja. Naime, ako ne mislimo, ne možemo ni izgovarati riječi, ni pisati slova.⁽¹⁾ Pisanje je, prema teoretičarima McLaneu i McNameeu, „upravljanje većim brojem vještina“ koje su različitog opsega i zahtjevnosti (Visinko, 2010, str. 76). Pisanje je, također, složenija aktivnost od čitanja ili govorenja. U prvoj se fazi razvija grafomotorička komponenta (proces niže razine, osnovna škola), a tek se potom javlja i motivacija za pisanjem kao stvaranim / stvorenim tekstom (proces više razine). No mentalne aktivnosti za napisati suvisao tekst nisu tek izabrane riječi za pojmove koje želimo opisati, ili gramatika kojom se služimo, ili pak pravilna interpunkcija i ortografija; kvalitetan tekst, kako nas podučava Nikčević-Milković (2016, str. 126 - 127), rezultat je više verzija istog teksta koji je pak rezultat sustavnog i temeljitog ispravljanja, redigiranja i revizije („dubinska modifikacija“). Ipak, takva (možemo ju nazvati: gotovo profesionalna) vrsta pisanja namijenjena je isključivo autorima koji svoj tekst stvaraju

za određenu publiku. Predmet je interesa ovog rada srednjoškolsko pisanje koje ima ulogu „razgovora sa samim sobom“ (Nikčević-Milković, 2016, str.127), a koje je, ili bi trebalo biti, učink jednog kvalitetnog socijalno-konstruktivističkog pristupa učenju.

Kao što postoje učenici koji su talentiraniji za, primjerice, geografiju ili matematiku, tako postoje i oni koji se lakše pisano izražavaju. Jasno, kurikulum bi za sve učenike trebao biti isti (ovo se ne odnosi na posebne kurikulume za učenike s teškoćama ili za nadarene učenike), no ipak bi općenita zadaća poučavanja pisanja trebala uključivati različite strategije poučavanja kojima bi se svakom učeniku pristupilo individualno, koliko je to moguće. Kada je to moguće, učenicima treba pružiti mogućnost da samostalno odaberu temu (njima zanimljive teme: društvo, sport, videoigrice, film, ljubav) te odluče o tome žele li napisano podijeliti s vršnjacima.

No postoje tekstovi učenika koji nisu isključivo „fakultativni“; to su eseji koji se na satu obvezno redovito pišu, ali i javno čitaju (prema slobodnom izboru ili prozivci nastavnika). Teme eseja mogu biti prema književnome predlošku, a mogu obrađivati i neku društvenu ili psihosocijalnu temu (tema po slobodnom izboru). Eseji trebaju biti pismeni, kreativni, stilistički raskošni i s digresijama (Visinko, 2010, str. 272).

Svaki način pisanog izražavanja u nastavi ima svoju didaktičku i metodičku osnovu, no tema ovog rada nas upućuje na **ispovjednu** relaciju ovog odnosa (učenik-pisanje). Stvaralačko pisano izražavanje trebalo bi se što više poticati u nastavi Hrvatskoga jezika kako bi

se, mimo „službenog dijela“, zadovoljila i psihološko-emocionalna komponenta za kojom učenici vape u svojem odrastanju i sazrijevanju. Mlada terapijska znanost koja se bavi utjecajem kreativnog pisanja na prevenciju emocionalnih teškoća kod mladih (i odraslih) naziva se **biblioterapija**. Riječ je o metodi liječenja knjigom, ali i pisanjem, mentalnih, socijalnih, društvenih, emotivnih i drugih problema.⁽²⁾ U biblioterapiji više je pažnje posvećeno metodi čitanja nego metodi kreativnog pisanja. Postoje tri tipa biblioterapije, ako uzimamo u obzir klasifikaciju koja se odnosi na sudionike, ciljeve, programe i voditelje, a to su: **institucionalna biblioterapija, klinička biblioterapija i razvojna biblioterapija**. Druga podjela može uključiti **razvojnu interaktivnu biblioterapiju, kliničku interaktivnu biblioterapiju i kreativno pisanje** (Bašić, 2021, str. 17 - 18) Fokus je ovog rada na posljednjem. To je specifična aktivnost „u kojoj je pogled na vlastiti kreativni rad usmjeren u pravcu samospoznaje. Različiti žanrovi (poezija, proza, drama) vode sudionika u otkrivanje različitih potreba“ (Bašić, 2021, str.18, usp. posebno 77-97; sl. Rudež, 2004). Neki znanstvenici (Škrbina, 2013, str. 233) navode dvije specifične tehnike poetske terapije kao fundamentalne u ovakvom obliku terapijskog pisanja: **ekspresivno pisanje i dnevničko pisanje**. Prva tehnika temelji se na ideji emotivnog oslobađanja kreativne energije, a druga je studiozniji čin zapisivanja misli i osjećaja koja za posljedicu ima dublje razumijevanje sebe i događaja u svojoj prošlosti.

Poetska terapija u radu s adolescentima – a ispitanici u našoj anketi upravo su adolescenti – jedna je od najvažnijih, ali i najosjetljivijih, te-

rapeutskih postupaka. Prijelaz iz razigranog dječastva i djevojaštva u zreliju mladost (pubertet), pojačana kreativnost, buntovništvo, zbunjenost, prve ljubavi i, naravno, još veća razočaranja: sve to može biti poticaj nastavniku – „terapeutu“ da, razgovorom o poeziji i prozi, vođenjem spisateljskih radionica, proдре u osjećaje tih mladih ljudi. Krajnji je cilj da se učenici otvore za samostalno pisanje poezije, proze, eseja.

Metodologija i istraživanja

U ovome radu cilj istraživanja bio je ispitati uz pomoć kratkog anketnog upitnika smatraju li učenici važnim kreativno pisanje u nastavi Hrvatskoga jezika; potom utvrditi jesu li tekstovi onih učenika koji su skloni pisanju zapravo odraz njihovih emocionalnih stanja ili nisu. Upitnikom se željelo dobiti uvid može li kreativno pisanje pomoći učenicima u rješavanju njihovih emocionalnih teškoća, utvrditi stvaraju li učenici samostalne tekstove i kakvog su tipa ti tekstovi. Na kraju, intencija rada je dokazati hipotezu kako terapijsko pisanje treba poticati u nastavi Hrvatskoga jezika jer ono blagotvorno djeluje na većinu učenika. Jedan je od ciljeva bio i dokazati hipotezu kako kreativno pisanje pomaže ne samo u rješavanju emocionalnih problema, već pridonosi jačanju empatije i jezično-komunikacijskih kompetencija kod učenika.

Metoda je istraživanja kombinirani postupak **statističkog istraživanja i nepotpune generalizirajuće indukcije** kojom se, na uzorku od 60 učenika drugog razreda gimnazij-skog smjera jedne srednje škole, nastoji dokazati teza o kreativnom pisanju kao potrebnoj terapijskoj metodi, kojom se preveniraju određene

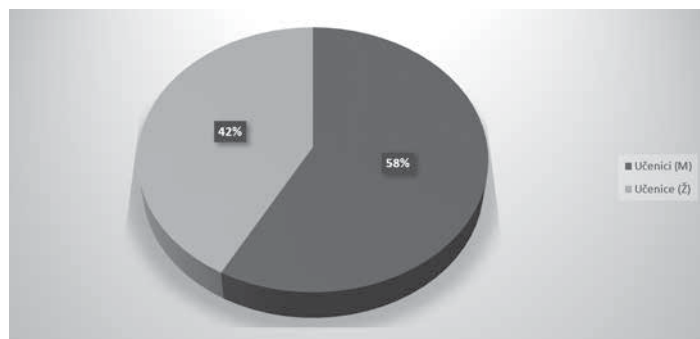
emocionalne teškoće, te potiče učenike na otvoreniji pristup govorenju o osobnim problemima i teškoćama s kojima se susreću u odrastanju.

1. Instrument i rezultati istraživanja

Za potrebe ovog istraživanja, provedi smo anketni upitnik (**namjerno neprobabilističko uzorkovanje**) na uzorku od 60 učenika II. razreda Srednje škole Ivana Lucića (smjer opća gimnazija) u Trogiru. Za potrebe ovog istraživanja profesorica hrvatskoga jezika osmislila je anketni upitnik koji je sadržavao sljedeća pitanja:

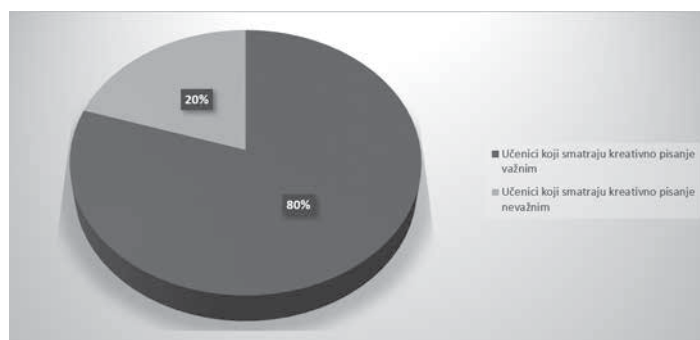
1. Koliko smatraš važnim kreativno pisanje u nastavi, ali i izvan nje?
2. Koji ti oblici kreativnoga pisanja omogućuju veću slobodu: pisanje po uzoru na određeni predložak ili samostalno osmišljavanje tekstova?
3. Smatraš li tekstove koje sam/a stvaram odrazom svojih emocionalnih stanja?
4. Smatraš li vlastite kreativne tekstove jednim od načina iskazivanja svojih emocionalnih problema?
5. Što bi učinio/la kada bi pročitao/la tekst svojega kolege ili prijatelja iz kojeg je vidljivo da ga muče određeni emocionalni problemi?
6. Stvaraš li kreativne tekstove u slobodno vrijeme i dopuštaš li drugima da ih čitaju?
7. Je li ti se lakše izražavati kreativnim pisanjem kada imaš određeni problem ili se radije usmeno obratiš onima koji ti mogu pomoći?

Od anketiranih 60 učenika drugog razreda opće gimnazije u Trogiru (N = 60) njih 25 je muškog roda, a 35 ženskog roda.

Tablica 1. Anketirani učenici prema spolu

Na prvo postavljeno pitanje („Koliko smatraš važnim kreativno pisanje u nastavi, ali i izvan nje?“) od 60 anketiranih učenika, njih 48 (80 %) smatra kreativno pisanje u nastavi važnim, a svega 12 (20 %) ga smatra suvišnim.

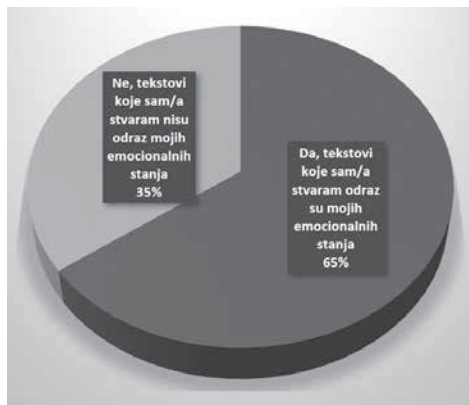

Tablica 2. Omjer učenika koji kreativno pisanje u nastavi smatraju važnim ili nevažnim

Od učenika koji su odgovorili da im je kreativno pisanje u obrazovnom procesu, ali i izvan obrazovnog procesa važno (48 učenika), njih 18 je muškog roda, a 30 ženskog roda. S druge strane, od učenika koji su odgovorili da im kreativno pisanje u obrazovnom procesu, ali i izvan obrazovnog procesa, uopće nije važno (12 učenika), 7 je muškog roda, a 5 ženskog roda.

Na drugo postavljeno pitanje („Koji ti oblici kreativnoga pisanja omogućuju veću slobodu: pisanje po uzoru na određeni predložak ili samostalno osmišljavanje tekstova?“), svi su ispitanici zaokružili da u nastavi Hrvatskoga jezika vole samostalno osmišljavati tekstove (100 %).

Na treće pitanje („Smatraš li tekste koje sam/a stvaraš odrazom svojih emocionalnih stanja?“), 39 od 60 učenika zaokružilo je da su tekstovi odraz njihovih emocionalnih stanja. Od njih 39, 10 je dječaka, a 29 djevojčica.

Tablica 3. Omjer učenika koji tekstove koje pišu smatraju ili ne smatraju odrazom svojih emocija

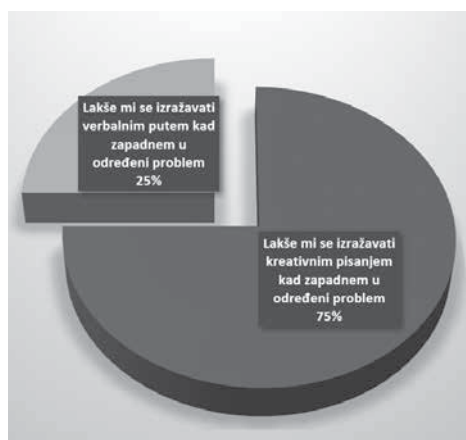
Na četvrto pitanje („Smatraš li vlastite kreativne tekstove jednim od načina iskazivanja svojih emocionalnih problema?“), njih 24 (40 %) odgovorilo je da samostalno stvara tekstove i da im tekstovi služe za iskazivanje emocionalnih problema. Zanimljivo je da su to sve djevojčice. Navele su također, u neobaveznoj rubrici ispod pitanja, da pišu priče, pjesme ili dnevničke zapise.

Peto pitanje („Što bi učinio/la kada bi pročitao/la tekst svojega kolege ili prijatelja iz kojeg je vidljivo da ga muče određeni emocionalni problemi?“) iznjedrilo je stopostotni odgovor kako bi svi ispitanici (svih 60) pomogli prijatelju kada bi pročitali neki tekst iz kojeg je vidljivo da ga muči određeni problem.

Šesto pitanje („Stvaraš li kreativne tekstove u slobodno vrijeme i dopuštaš li drugima da ih čitaju?“) se veže na četvrto: Od učenica koje su odgovorile da pišu vlastite tekstove (24 učenice), njih deset bi dopustilo drugima čitanje svo-

jih tekstova (dnevničkih zapisa, pjesama, eseja, priča). To je svega 16,6 posto od cjelokupnog uzorka.

Naposlijetku, na sedmo postavljeno pitanje učenicima drugog razreda gimnazijskog smjera trogirske Srednje škole Ivana Lucića („Je li ti se lakše izražavati kreativnim pisanjem kada imaš određeni problem ili se radije usmeno obratiš onima koji ti mogu pomoći?“), njih 45 (ili 75 %) navelo je da im je lakše napisati kada imaju neki problem, dok je njih 15 (ili 25 %) navelo da ipak više vole usmeno iskazati problem.

Tablica 4. Omjer učenika kojima se jednostavnije izražavati pismenim ili verbalnim putem u situaciji kad zapadnu u određeni emocionalni problem

Svi ispitanici koji vole više usmeno izražavati svoje probleme muškog su spola; s druge strane, od njih 45 koji vole više pisano izražavanje svojih problema, svega je 10 muškog spola, a ostalo (njih 35) su ženskoga.

Rasprava

Hipoteza da učenici kreativno pisanje u nastavi smatraju važnim oblikom (samo)prevencije emocionalnih teškoća, nakon anketnog ispitivanja, dokazana je. Većina učenika (80 %) smatra kreativno pisanje u nastavi i izvan nastave važnim oblikom stvaralaštva. Indikativno je da svi ispitanici smatraju slobodan izbor pisanja prihvatljivijim od pisanja prema književnome predlošku. Gotovo isti postotak ispitanica (29 učenika ili 65 %) smatra tekstove koje same stvaraju odrazom svojih emocionalnih stanja. Tom broju treba pribrojati 10 učenika koji također smatraju sadržaj svojih tekstova odrazom emocija. Tako dolazimo do ukupnog broja od 39 učenika, dok 21 učenik ne smatra tekstove koje sami stvaraju odrazom svojih duševnih stanja.

U daljnjem ispitivanju 40 % ispitanika (sve djevojčice) priznalo je da – pišući pjesme, eseje, priče – iskazuju svoju tugu, razočaranje, bijes, frustraciju. Znakovito je da niti jedan muški ispitanik nije potvrdno odgovorio na ovo pitanje. Najvjerojatnije je razlog tome osjećaj stida i **kultura jačega** (usp. Tognacci, 2016, str. 454-456), nego uistinu emocionalna čvrstoća i stabilnost.

Svi su ispitanici odgovorili potvrdno na pitanje bi li pomogli vršnjaku kad bi pročitali u njegovu tekstu da ga muče određeni emocionalni problemi. To je pohvalan dokaz međusobnog pomaganja, razumijevanja i uvažavanja tuđih emocija u jednoj srednjoškolskoj generaciji. Svega 10 učenika (samo djevojčice) pristalo bi svoje tekstove izložiti javnosti, odnosno javnom čitanju ili objavljivanju u nekom od medija. Ovako mali broj učenika u raskoraku je sa sed-

mim pitanjem prema kojemu je čak 45 učenika navelo da im je lakše svoje probleme napisati nego izreći. Dakle, potrebno je samo ohrabrivati učenike, osmisлити spisateljske i čitateljske klubove, te priređivati redovito radionice kreativnog pisanja (ali i čitanja), kako bi se učenici s jedne strane, naučili razumjeti svoje emocije, a s vremenom prestali se bojati javnog nastupa. Učenici zahtijevaju slobodu izražavanja, ali i inovativniji pristup lektiri (Bušljeta i Piskač, 2018, str. 53-71). Samostalne tekstove više stvaraju djevojčice nego dječaci, prema provedenom istraživanju. Forme koje rabe su dnevници, pisma, pjesme i kraće priče. Medij u kojem se izražavaju može biti i elektronički. Kreativnim se pisanjem, kao jednom od metoda, može prevenirati emocionalni stres, anksioznost, poremećaji prehrane, traume prouzročene vršnjačkim nasiljem ... Pisanje je učinkovit terapijski postupak koji nastavnici trebaju što više poticati u nastavi.

Zaključak

Kreativno pisanje, osim što može emocionalno rasterećivati, može imati i značajne društvene i kognitivne reperkusije (druženje, socijalizacija, bolje pamćenje i koncentracija). Tom se metodom mogu prevenirati različiti problemi, poput obiteljskih nesuglasica, vršnjačkog nasilja, problemi s (lošim) društvom, problem samopoštovanja, poremećaj prehrane, anksioznost i depresija, problemi na emotivnom planu (Kovačević, 2000; Piskač, 2016; Siegel, 2017). Navedeno, a i rezultati istraživanja, ukazuju na to da bi kreativno biblioterapijsko pisanje (i čitanje) trebalo postati nezaobilazna stavka u budućim kurikulumima Hrvatskoga jezika i srod-

nih predmeta. Radi se o interdisciplinarnom području koje uključuje spoznaje iz psihologije, biologije, pedagogije... U međuvremenu, nastavnici koji bi željeli raditi s djecom na kreativnom pisanju, ostavljeni su u međuprostoru u kojem posve samostalno osmišljavaju nastavnu jedinicu, ili ovakvu vrstu radionice pripremaju mimo nastavnog plana, uz pomoć knjiga i mrežnih stranica⁽³⁾ koje ih mogu uputiti i pripremiti za održavanje radionica kreativnog pisanja.

Nažalost, u Republici Hrvatskoj premali je broj onih koji se aktivno bave i provode metodu terapijskog pisanja. Još je manji broj onih koji se na stručan i ozbiljan način bave terapijskim kreativnim pisanjem u srednjoškolskoj populaciji. Nadamo se da će rezultat ovog istraživanja potaknuti druge kolege na djelatnost terapijskog pisanja u svojim školama, kao i na daljnja – sveobuhvatnija ispitivanja utjecaja kreativnog pisanja na prevenciju emocionalnih problema kod srednjoškolske, ali ne isključivo srednjoškolske, populacije. Ovaj rad neka bude skroman poticaj tome, na zadovoljstvo obrazovnih djelatnika, a još više učenika i budućih naraštaja koji tek dolaze.

Literatura

1. Bašić, I. (2021). Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bolton, G. (2008). "Writing is a way of saying things I can't say" – therapeutic creative writing: a qualitative study of its value to people with cancer cared for in cancer and palliative healthcare. *Medical Humanities* 34 (1):40-46. doi: <http://dx.doi.org/10.1136/jmh.2007.000255> (25.1.2022.)
3. Bracanović, T. (2005). O nekim konceptualnim i eksplanatornim poteškoćama evolucijske etike. *Prolegomena*, 4 (1), 49-70. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/166> (25.1.2022.)
4. Bušljeta, R. i Piskač, D. (2018). Literarna biblioterapija u nastavi književnosti: sveučilišni priručnik za nastavnike. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
5. Heidegger, M. (1996). *Kraj filozofije i zadaća mišljenja*. Zagreb: Naklada Naprijed.
6. Jolly, M. (2011). What I Never Wanted to Tell You: Therapeutic Letter Writing in Cultural Context. *J Med Humanit* 32, 47–59 (2011). doi: <https://doi.org/10.1007/s10912-010-9127-z> (20.1.2022.)
7. Kovačević, M. (2000). *Stvaralačko pisanje*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
8. McChord Crothers, S. *A Literary Clinic*. The Atlantic. Dostupno na: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1916/09/literary-clinic/609754/> (20.1.2022.)
9. National Association for Poetry Therapy. Dostupno na: <https://poetrytherapy.org> (25.1.2022.)
10. Neuman, W. L. (2006). *Qualitative and Quantitative Sampling*. U: *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (6th ed.). Upper Saddle River: Pearson.
11. Nikčević-Milković, A. (2016). Psihologija pisanja – određene područja, motivacija, samoregulacija, poučavanje, metode istraživanja, esejsko ispitivanje. *Napredak*, 157 (1-2), 125-144. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177227> (10.1.2022.)
12. Novaković, G. i Medić, I. (2011). *Lektura u srednjoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika*.

Hrvatski, 9 (2), 71-91. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/157987> (18.1.2022.)

13. Piskač, D. (2016). Biblioterapija i psihoanalitička kritika u kontekstu teorije sustava. *Kroatologija*, 7 (2), 60-81. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/200452> (15.1.2022.)

14. Rudež, J. (2004). Biblioterapija. Magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

15. Siegel, D.J. (2017). Oluja u mozgu: snaga i svrha tinejdžerskog mozga. [vodič kroz adolescentski mozak u nastajanju, pogled iznutra prema van, dob 12-24 godine]. Zagreb: Harfa.

16. Skopljak, K., Stamenković, K. i Tomac, A. (2018). Emocionalni problemi i problemi ponašanja među adolescentima upućenih u službe za zaštitu mentalnog zdravlja djece i adolescenata u Hrvatskoj. *Hrana u zdravlju i bolesti*, Specijalno izdanje (10. Štamparovi dani), 5-6. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/218585> (24.1.2022.)

17. Škrbina, D. (2013). ART terapija i kreativnost: [multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji]. Zagreb: Velecommerce.

18. Težak, S. (1996). Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1. Zagreb: Školska knjiga.

19. Težak, S. (2003). Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2. 3. izd. Zagreb: Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske.

20. Tognacci, S. (2016). Psihologija srama: glavni psihologijski i kulturološki vidovi. *Crkva u svijetu*, 51 (3), 426-452. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/168110> (25.1.2022.)

21. Visinko, K. (2010). Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika: pisanje. Zagreb: Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske.

Popis slika

Tablica 1. Anketirani učenici prema spolu

Tablica 2. Omjer učenika koji kreativno pisanje u nastavi smatraju važnim ili nevažnim

Tablica 3. Omjer učenika koji tekstove koje pišu smatraju ili ne smatraju odrazom svojih emocija

Tablica 4. Omjer učenika kojima se jednostavnije izražavati pismenim ili verbalnim putem u situaciji kad zapadnu u određeni emocionalni problem

[1] Postoje doduše teorije koje idu obrnutim smjerom: da je za samu spoznaju potreban „jezični instrumentarij“, odnosno jezik sâm, kako bi spoznaja uopće bila moguća. Takvim se teorijama bave filozofi jezika, a jedan od najoriginalnijih i najpoznatijih bio je svakako Martin Heidegger koji je u svojim knjigama i člancima obilno pisao o biti jezika. Upravo u istoimenom članku „Das Wesen der Sprache“, u prijevodu Josipa Brkića, na 345. str. knjige *Kraj filozofije i zadaća mišljenja* (Zagreb: Naklada Naprijed, 1996), Heidegger piše: „Ako je istina da je jezik istinsko boravište čovjeka u njegovu tubitku ... onda nas iskustvo, koje stječemo s jezikom, dira do u samu strukturu našeg opstanka“. U članku Heidegger obrazlaže zašto je jedino čovjeku dano da spozna, razmišlja i piše. Jedino oni koji spoznaju kroz jezik, mogu pisati o životu, ali i o smrti: „Smrtnici su oni, koji mogu iskusiti smrt kao smrt. Životinja to ne može. A životinja ne može ni govoriti. Taj bitni odnos između smrti i jezika blješti ...“ (394). Dakle, jedino je čovjeku dano da (i) kroz pisanje izrazi svoje najdublje misli, spozna i osjeća.

[2] Ovdje se ne možemo detaljnije upuštati u povijest i razradbu biblioterapije, no potrebno je reći kako je prvi taj termin upotrijebio Amerikanac Samuel McChord Crothers (1857-1927), inače poznati unitaristički svećenik, književnik, esejist. On je 1916. napisao polusatirični članak *A Literary Clinic* o „liječenju knjigama“ koji je izvršio utjecaj na čitatelje i znanstvenike koji su se počeli zanimati za ovu temu. Ipak, ozbiljnije se biblioterapijom počinju baviti znanstvenici (sveučilišni nastavnici, terapeuti, psiholozi, pedijatri) tek poslije Drugog svjetskog rata (usp. Bašić, 2021:15/16, 19-23). Zanimljiv povijesni pregled literar-

ne biblioterapije napisali su Rona Bušljeta i Davor Piskač (2018:17-24), posebno se osvrnuvši na Crothersovu ulogu u utemeljenju biblioterapije kao terapijske metode čitanjem. Kuriozitet je da su i Bašić (2021) i Bušljeta/Piskač (2018), citirajući starogrčkog filozofa Platona, posve drugačije shvatili njegov dictum o smislu umjetničkog djela. Bašić (2021:77) će tako napisati kako su već „[O]d Platonovih vremena odrasli ... bili zabrinuti za utjecaj na misao mladih ljudi [te kako su] najbolji način koji su vidjeli za taj utjecaj ... [upravo] knjige“. Autorica citira Platona u bilj. 18, no uopće ne navodi iz kojeg ga dijaloga citira. Neobično je da ga nema ni u Bibliografiji na kraju knjige (147-152). Po svemu sudeći, radi se o dijalogu Politeia (Država). S druge strane, dvojac Bušljeta/Piskač (2018:18) nije toliko afirmativan prema Platonovom pogledu na umjetničko (time i spisateljsko) stvaralaštvo: „Tako Platon ... u utopističko idealističkoj maniri svoga djela Država (oko 380. pr. Kr.) odlučno odbacuje vrijednost poezije jer je za njega upravo emocionalni element pjesništva predstavljao opasnost za idilu idealne zajednice.“ Ne bi bilo preteško pokazati kako su obje tvrdnje pomalo neprecizne (Platon nije odbacivao

stvaranje umjetničkog djela poradi nekakvog emocionalnog elementa, već zato jer se koncept stvaranja nekog kipa, poezije, drame i sl., jednostavno nije uklapao u njegovu ontološku strukturu svijeta, prema kojoj Ideja Dobra emanira idealne i savršene ideje, koje su pak preduvjet ljudske spoznaje, a čovjek – kad u materijalnom svijetu stvara umjetničko djelo – prema ovom filozofu samo imitira sadašnju stvarnost koja je pak imitacija idealnog inteligibilnog svijeta prema kojem svi moramo težiti; dakle, umjetnost je za Platona imitacija imitacije, makar je on sam bio vrhunski umjetnik pisane riječi, tako da ne možemo posve odbaciti ni njegov ironični karakter ove teorije), no za to ovdje nemamo ni vremena ni prostora.

[3] Popularna mrežna stranica je National Association for Poetry Therapy (NAPT – Nacionalna udruga za pjesničku terapiju) koja na godišnjoj razini priređuje međunarodne konferencije o kreativnom terapijskom pisanju, no postoje još mnogobrojne druge udruge, kao i knjige i članci na hrvatskome jeziku. V. mrežnu stranicu NAPT-a na: <https://poetrytherapy.org> (25.1.2022.)

Summary

The impact of creative writing on the prevention of emotional difficulties in young people

The paper aims to prove the hypothesis of how creative writing methods help prevent emotional difficulties occurring in the high school student population. After providing theoretical postulates on the language skill of writing in high school teaching of the Croatian language, the results of the research conducted through a questionnaire on a sample of 60 sophomore year students attending Trogir High School Ivan Lucić (grammar school section) are presented. The purpose of the research is to determine how important creative writing is in Croatian language teaching; do they consider written texts to reflect their emotional states and whether writing can serve as a technique to cope with emotional difficulties. The results have shown that creativity and creative writing are important to students in secondary education and that they gain more freedom through individual writing. The hypothesis of how creative writing methods help prevent emotional difficulties in young people has been proven and it should be encouraged regularly in teaching. This paper, besides providing an overview of the language skill of writing in high school teaching of the Croatian language, also connects pedagogy and psychology, two science branches of utmost importance for solving emotional difficulties in the high school population. Modern and creative methods for improving the Croatian language teaching, as well as all other subjects, are provided in the paper.

Keywords: *writing, youth, creativity, emotional difficulties, bibliotherapy*